

МЛАДИ И СРБИСТИКА

5

Уређивачки одбор

Проф. др Милош Ковачевић
Проф. др Софија Милорадовић, научни саветник
Др Данка Лајић Михајловић, виши научни сарадник
Проф. др Александар Милановић
Проф. др Марина Николић, научни саветник
Проф. др Зорана Опачић
Проф. др Милош Миленковић

Рецензенти

Проф. др Михаило Шћепановић
Проф. др Мина Ђурић
Проф. др Миланка Бабић

МЛАДИ И СРБИСТИКА

Зборник радова полазника
образовних програма у НОКЦ
„Вук Караџић“ у Тршићу

5

НАУЧНО-ОБРАЗОВНО КУЛТУРНИ ЦЕНТАР
„ВУК КАРАЏИЋ“
Тршић, 2024.

САДРЖАЈ

<i>Пола деценије Тршићке србистике</i>	9
--	---

I

ЛИНГВИСТИКА

<i>Ана Станојевић</i> Пас и мачка у фразеологији српског језика	21
<i>Анастасија Олуић, Борис Илић, Тијана Мојсић</i> Одећа и обућа у фразеологији српског језика	36
<i>Јана Јевтић, Емилија Здравковић, Ангелина Станојловић</i> Храна и пиће у фразеологији српског језика	55
<i>Софија Вељановски</i> Фразеологизми у песмама Ђорђа Балашевића	72
<i>Тијана Мудринић</i> Пословице и фразеологизми са лексемом БРАТ у српском језику .	93
<i>Ања Зиројевић, Маша Јовић</i> Компаративна анализа употребе лексеме БОГ у Вуковим пословицама и српском Веб-корпусу	107
<i>Алекса Јањушњевић</i> Зооними и њихови деривати у савременом српском сленгу	119
<i>Миљана Мандић, Андријана Стевановић</i> Глаголи са метафоризованим значењем лудила у савременом српском сленгу	131
<i>Светлана Милић</i> Дистрибуција силазних акцената у говору Јагодине	139
<i>Богдан Марковић, Кристина Стојић, Марија Бабић, Огњен Ивановић</i> Очуваност поста акценатских дужина у говору средњошколаца из Шапца	152

II
ИСТОРИЈА СРПСКЕ КУЛТУРЕ

- Растко Арашков*
Српски манастири у румунском делу Баната
– Куцић, Златица и Базјаш 169
- Милица Боровчанин*
Потрага за идентитетом у роману
ГРАД ЗА НЕЗБРИНУТУ ДЈЕЦУ Драгана Тепавчевића 193
- Огњен Бошковић*
Мотив гусала у *ГОРСКОМ ВИЈЕНЦУ* 207
- Анђела Јегдић*
Херцеговина кроз слике Милене Шотре Гађиновић 223
- Анђела Мијатовић*
Национална култура и хришћански мотиви
у сликарству Милића од Мачве 234
- Теодора Николић, Александра Стоиљковић, Дарија Кнежевић*
Мода у социјализму: елементи националне културе
у раду Александра Јоксимовића 249
- Огњен Радивојевић*
РОВАЧКА ТРИЛОГИЈА – поетички заокрет Матије Бећковића . . 261
- Милош Радисављевић*
Петрус – средњовековни град међу поморавским горама 278
- Анђела Ракетић*
Симболика реке у бајкама Гроздане Олујић 294

III КЛАСИЦИ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

- Владимир Агатоновић*
Меланхолија у роману *СЕОБЕ* Милоша Црњанског 313
- Дуња Павловић*
Ловци на снове Милорада Павића 326
- Марија Попов*
Песнички поступак у посланици *СЛОВО ЉУБВЕ*
деспота Стефана Лазаревића 335
- Ана Тодоровић*
Мотив грешности у *ЗАПИСУ О ДАРОВИМА*
МОЈЕ РОЂАКЕ МАРИЈЕ Момчила Настасијевића 345
- Никола Ђорђевић*
Мотив лутања у поезији Милутина Бојића:
преображај мотива у светлу измена Бојићеве поетике 358
- Невена Цветановић*
Религијски мотиви у одабраним приповеткама
Симе Матавуља 375

IV ФОЛКЛОРИСТИКА

- Анђела Радовић*
Мотив издаје у епским пјесмама о Косовском боју 393
- Ирина Николић*
Обичаји из комплекса погребне обредности у Тршићу:
савремено стање и некадашња пракса 406
- Јанко Панић*
Неки облици традиционалног магијског лечења у
ужичком крају: грађа и коментари 417

Василија Алексић

О Божићни обичаји у Тршићу:

између идеалтипског модела и индивидуалних перспектива . . . 426

V

МУЗИКОЛОГИЈА И ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА

Војин Јанковић

Исидор Бајић и ПЕСМЕ ЉУБАВИ 439

Наталија Лончар

Између панка и „новог таласа“: Шарло Акробата 453

Гаврило Марковић

Компаративна анализа одабраних диригентских интерпретација

„Шесте симфоније у Ха-молу“ Петра Иљича Чајковског 466

Димитрије Поповић

Народна вокална традиција западне Србије:

трагање за предачким музичким изразом 485

VI

ЕТНОЛОГИЈА И АНТРОПОЛОГИЈА

Марија Димитријевић

Зашто двадесете вриште (у Америци):

мода и феминистички покрет 20-их година прошлог века 497

Александра Илић

Трећи талас и редефинисање улоге жене у друштву:

стање и перспективе 504

СПИСАК УЧЕСНИКА (по радионицама) 513

АУТОРИ РАДОВА 521

ПОЛА ДЕЦЕНИЈЕ ТРШИЋКЕ СРБИСТИКЕ

Пред нама је пети зборник *Млади и србистика*, који чине радови полазника образовних програма из 2023. године, као пете године рада НОКЦ „Вук Караџић“ у Тршићу. Прва година рада била је 2018, друга 2019, а трећа 2021. Године 2020. због епидемије вируса корона није, нажалост, било реализације образовних програма у НОКЦ „Вук Караџић“ у Тршићу. Четврта година била је 2022. И ево нас с резултатима пете године.

Овај пети зборник доноси резултате са пет семинара: а) *из српског језика*, б) *из историје српске културе*, в) *из фолклористике*, г) *из српске књижевности*, д) *из музикологије и етномузикологије*, и ђ) *из етнологије и антропологије*. Овај зборник, дакле, доноси под менторством израђене ученичке радове са шест семинара.

Пети Лингвистички семинар *Жаргонизми, фразеологизми, дијалектизми у односу на стандардни језик и дигитална хуманистика* реализован је у периоду од 17. до 29. јула 2023. године у Научно-образовно културном центру „Вук Караџић“ у Тршићу, под покровитељством Министарства просвете Републике Србије и Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије. Семинар се одвијао у оквиру четири радионице, којима су руководили сарадници Института за српски језик САНУ: др Вања Миљковић, др Јована Јовановић, мср Миљана Чопа, мср Јанко Ивановић, мср Милица Рабреновић и мср Ленка Бајчетић, а координатор семинара била је др Јована Јовановић. Током трајања семинара одржано је и 10 предавања, како лингвиста из Института за српски језик САНУ, тако и гостујућих предавача.

Семинар је похађало 47 ученика гимназија и средњих стручних школа из градова широм Србије (Бела Црква, Београд, Жагубица, Књажевац, Косовска Митровица, Крушевац, Нови Сад, Ниш, Панчево, Рума, Смедерево, Сомбор, Сремски Карловци, Суботица, Ужице, Шабац) и Републике Српске (Приједор, Требиње).

Основни циљеви лингвистичког семинара успешно су постигнути. Ученици су се у оквиру тематских радионица упознали са различитим типовима маркиране лексике у српском језику, проучавајући при томе: у каквом су односу српски дијалекти према стандардном српском језику; каква је улога жаргона у језику и како се из угла савремених когнитивистичких теорија може тумачити жаргонска лексика; како се формира фразеолошко значење и како се у експресивним вишечланим спојевима у лексикону нашег језика чувају културне информације и стереотипи карактеристични за српско друштво и лингвокултуру. Један од циљева семинара био је и оспособљавање полазника за основно разумевање и стварање садржаја из области хуманистике у дигиталном окружењу.

Крајњи исход лингвистичког семинара јесте 10 научних радова у овом зборнику – 4 рада посвећена српским фразеологизмима, 2 истраживања из области дијалектологије, 2 рада која се баве жаргонизмима у светлу когнитивне лингвистике, као и 2 рада посвећена лексичкој анализи Вукових пословица из угла дигиталне хуманистике. Рад фразеолошке радионице резултира трима истраживањима посвећеним фразеологизмима чије су компоненте лексеме које припадају одређеним лексичко-семантичким групама у српском лексикону – зоонимима, називима одевних предмета, називима различитих намирница, тј. прехранбених производа, а једно истраживање бави се стандардним и модификованим фразеологизмима у песмама Ђорђа Балашевића. Зоонимска лексика и семантичке трансформације у домену зоосемије инспирисале су и један рад полазника радионице посвећене српском жаргону. Метафоричке трансформације у основи жаргонских лексема, осим код зоонима, описане су и на корпусу глагола којима се означава лудило. Дијалектолошка радионица изнедрила је једно коауторско истраживање, у коме се млади србисти баве заступљеншћу поста акценатских дужина у говору средњошколаца из Шапца, као и један самосталан рад, чија ауторка испитује дистрибуцији силазних акцената у говору Јагодине. Могућност унапређења лингвистичких истраживања захваљујући дигитализацији извора и њиховој доступности, односно лакоћи маневрисања лексичком грађом у дигиталном окружењу

– долази до изражаја у двама радовима полазника радионице *Дигитална хуманистика*. Настављајући истраживачки рад на дигитализованим *Вуковим пословицама*, овога пута ученици су анализирали концепт БРАТА у српском језику и култури, као колокације са лексемом *Бог* у овом корпусу пословица у односу на савремени електронски корпус.

Главни циљ овогодишњег семинара био је да се ученици оспособе за самосталан рад и научно утемељено језичко истраживање, за коришћење релевантне лингвистичке литературе, за полемисање са литературом и формирање критичког мишљења, као и за презентовање добијених резултата у научном тексту, након објективне и стручне анализе, уз одговарајућу методологију и релевантан корпус. Лингвистички радови у овом зборнику сведоче о успешној реализацији постављеног циља.

У периоду од 31. јула до 11. августа 2023. по пети пут је у Тршићу одржан курс *Историја српске културе*. Семинар је похађало укупно тридесет пет полазника из Србије, Републике Српске и Румуније. Циљ курса био је да се полазници упознају са основним елементима српске културе, допуне и систематизују своја знања, заволе своју културу и развијају своје културне потребе, оснаже свој културни и национални идентитет. Предавачи на курсу су били: проф. др Зорана Опачић, доц. др Дуња Ранчић, доц. др Бојан Марковић, асист. др Немања Каровић, доц. др Страхиња Полић, са Учитељског факултета Универзитета у Београду.

Могућност повезивања и међусобне сарадње ученика из различитих региона и држава у изучавању различитих аспеката историје српске културе на најбољи начин реализује основну замисао Министарства просвете, науке и технолошког развоја и НОКЦ „Вук Караџић“ у Тршићу. Ученици су имали прилике не само да се упознају са садржајем курса, већ и да сами допринесу бољем разумевању историје српске културе указивањем на специфичности културе у регионима из којих долазе.

Курс је био организован у три нивоа: основни курс је усмерен на упознавање са главним етапама развоја српске културе од праисторије до модерног доба; виши курс (*Традици-*

ја као стваралачки подстицај у савременој српској култури) био је усмерен на истраживање остварења савремене српске културе у разним областима, којима је традиција послужила као стваралачки подстицај; трећи ниво курса (*Српска култура с краја 20. и у 21. веку*) био је намењен полазницима који су већ похађали *Историју српске културе* и обухватао је најсложенији критички приступ вредновању и изучавању актуелних уметничких остварења и њиховог активирања традицијског подтекста. Посебну вредност курса о различитим епохама и видовима историје српске културе дала су гостујућа предавања о средњовековном јунаку и витезу у српској традицији, о наслеђу Стевана Стојановића Мокрањца у српској музици, о српској култури у 18. и 19. веку и о питањима идентитета и памћења у савременој поезији.

Резултат курса *Историја српске културе* су и радови полазника сва три нивоа курса који се објављују у петом зборнику *Млади и србистика*. Девет радова захватају различите области и аспекте српске културе. Полазници курса – аутори истраживачких радова понајвише су били заинтересовани за питања идентитета, завичајног и националног наслеђа у књижевности, сликарству, архитектури и моди, често у вези са регионом из ког долазе.

У Тршићу је по други пут реализована летња школа *Класици српске књижевности* у периоду од 13. до 22. августа 2023. године. Координатори пројекта били су проф. др Бошко Сувајдић и проф. др Предраг Петровић.

Циљеви курса су били да се полазници детаљно упознају са опусом и поетиком најзначајнијих писаца српске књижевности и њиховим значајем за сагледавање и разумевање националног језика, културе, историје и идентитета. Радионицу је похађало 37 средњошколаца из Србије, Црне Горе и Републике Српске. Током седам наставних дана, гимназијалци су се упознали са класицима народне, дубровачке, средњовековне и савремене књижевности, а имали су прилику и да уживају у излетима и слободним активностима. Посетили су кућу Вука Стефановића Караџића, где су могли да чују важне информације о приватном животу породице Караџић и да се упозна-

ју са историјатом Вуковог имања у Тршићу. Посебну пажњу привукао је податак о постојању два аутентична предмета која су се користила у некадашњем домаћинству. Јединствено искуство била је и посета манастиру Троноши, јер је поред обogaћивања знања о културноисторијском наслеђу овог краја и посете Музеју Вуковог раног школовања, ученицима омогућено да прошетају „Вуковим путем до науке“, од Вукове куће до манастира Троноше.

Свако предавање је трајало сат времена, а ради веће ефикасности и интензивнијег учешћа у дискусијама, ученици су били подељени у две групе. Слушали су два предавања пре подне и два после подне. Предавања су држали професори и сарадници Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима Филолошког факултета Универзитета у Београду: проф. др Бошко Сувајцић, проф. др Предраг Петровић, проф. др Мина Ђурић, проф. др Славко Петаковић, доц. др Милица Кецојевић, доц. др Милан Вурдеља, доц. др Ирена Плаовић, мср Јована Сувајцић, мср Ивана Васиљевић, мср Јана Петровић и мср Маша Петровић.

Шест радова учесника семинара *Класици српске књижевности* представљају један од најбитнијих резултата. Уз помоћ ментора шест учесника је завршило радове који се налазе у овом зборнику, а они на најбољи начин показују ниво разумевања књижевности који су средњошколци досегли на самом семинару.

Образовани програм *Фолклористика*, намењен ученицима гимназија и средњих стручних школа, реализован је пети пут, и то од 31. јула до 7. августа. Ове године фолклористички семинар је похађало 11 ученика из различитих градова у Србији и Републици Српској (Београд, Нови Сад, Ужице, Шабац, Врбас, Сомбор, Пале). Стални предавачки тим чинили су сарадници Института за књижевност и уметност из Београда: др Смиљана Ђорђевић Белић (која је програмом и координирала), др Бранко Златковић, др Лидија Делић и мср Дејан Илић. Као гостујући предавачи полазницима су специфична етномузиколошка знања пренеле др Данка Лајић Михајловић и др Јелена Јовановић из Музиколошког института САНУ. Ученици су упознали основне појмове фолклористике, методологију и

историју ове научне дисциплине у српским, али и глобалним оквирима. Као и претходних година, организовани су истраживачки разговори са становницима Тршића, па су полазници теоријска знања могли да допуне практичним радом на терену и вежбама из оквира посттеренске обраде грађе. О успеху свих сегмената фолклористичког програма сведоче и радови објављени у овом зборнику – прилози Василије Алексић и Ирине Николић везани су управо за локални културу, божићне и погребне обредно-обичајне праксе у Тршићу, док је Јанко Панић обавио самостално истраживање традиционалне медицине у ужичком крају. Занимање за класичне теме показала је Анђела Радовић, опредељујући се за осветљавање мотива издаје у песмама о Косовском боју. Овако реализовани мали пројекти полазника несумњиво сведоче о успеху сарадника окупљених на образовном програму *Фолклористика*, чија је основна намера била да код ученика подстакну промишљања о различитим аспектима културе који нису довољно (или нису уопште) осветљени кроз актуелни образовни систем (фолклор као синкретички феномен, култура као динамичан систем, дијалог традиције и савремености, важност креативног одношења према наслеђу за процес формирања идентитета као комплексне и категорије).

О позитивним одјецима прошле године промовисаног програма *Музикологија и етномузикологија*, који пружа увод у научна истраживања музике, намењеног првенствено ученицима музичких школа, најбоље сведочи пораст броја пријављених. Програм је похађало 25 ученика из Ниша, Краљева Крушевца, Сремске Митровице, Новог Сада, Земуна и Београда. За полазнике који су претходног лета усвојили основна знања из ових области и артикулисали интересовање за музикологију или етномузикологију као професионално опредељење организован је виши курс, а нова генерација полазника похађала је уводна предавања. Програм је трајао недељу дана, па је рад био веома интензиван: предавања и радионице реализовани су сваког дана у две смене, а у вечерњим сатима су за ученике организоване пројекције документарних филмова и едукативних емисија о музици и музичарима, као и дружење уз музику. Тим предавача чинили су истраживачи Музиколо-

шког института САНУ, етномузиколози др Данка Лајић Михајловић, научни саветник, која је била и руководилац програма, др Јелена Јовановић, научни саветник и дописни члан САНУ и др Марија Думнић Вилотијевић, виши научни сарадник, као и музиколози др Биљана Милановић, виши научни сарадник, др Марија Голубовић, научни сарадник и мср Стефан Савић, истраживач-сарадник. Дружења младих музичара и полазника других семинара који су се у исто време одвијали у Центру организовао је проф. Бранко Тадић из Музичке школе „Мокрањац” из Београда.

Будући да већина полазника у музичким школама похађа извођачке одсеке – учи свирање и певање као главни предмет, за студирање научних одсека неопходно им је пре свега приближити аналитичко-критички начин мишљења и наспрам за њих доминантног комуницирања музиком, увести их у вербални академски дискурс. У складу с тим, радови за зборник које су припремила четири ученика резултат су њиховог посебног залагања и велике посвећености ментора, нарочито у току сарадње „на даљину”, након боравка у Тршићу. Теме којима су се бавили и разноврсни методолошки приступи на најбољи начин сведоче о комплексности истраживачких поља која су им представљена кроз програм *Музикологија и етномузикологија*, као и разноврсности њихових личних интересовања. Тако су се искуснији ученици одлучили за веома захтевне музиколошке теме, попут компарације оркестарских извођења (Гаврило Марковић), а други за „класичне теме” посвећене композиторима и њиховом стваралаштву (Војин Јанковић) или пак оне везане за популарну музику, увек веома привлачне за средњошколце (Наталија Лончар). Важно је и подстицање унакрсних интересовања, на пример да се у истраживања традиционалне музике упућују не само ученици са одсека који се првенствено баве њоме, већ и ученици с одсека који се баве класичном музиком (о чему сведочи рад Димитрија Поповића). У оквиру програма *Музикологија и етномузикологија* посебна пажња поклања се националној музици, па се тако већина радова у овом зборнику односи на српску музичку културу. Додељивање награде „Александар Јовановић” управо полазнику овог програма Гаврилу Марковићу за рад „Соло песме Дворжака

и Брамса на текстове српске народне поезије из записа Вука Караџића”, чији је ментор била др Биљана Милановић, који је објављен у претходном зборнику *Млади и србистика*, полазници овог програма и предавачки тим доживели су као посебан подстицај за даље ангажовање.

Имајући у виду квалитет рада током боравка у Тршићу, бројност (дванаест) и разноврсност презентација које су полазници програма *Музикологија и етномузикологија* имали на традиционалном окупљању на Филолошком факултету у Београду, као и радове публиковане у овом зборнику, са задовољством закључујемо да је овај програм био успешно освежење спектра могућности за сусрете средњошколаца с пољем хуманистике као важним аспектом неговања односа према националној култури и потенцијалним професионалним усмерењем.

У НОКЦ «Вук Караџић» у Тршићу одржан је *етнолошки семинар* за средњошколце по други пут, у трајању од две недеље (у јулу и новембру 2023. године). Укупно је учествовало двадесет троје ученика и петоро наставника: редовни професор др Милош Миленковић, ванредни професор др Марко Пишев, доценткиње др Невена Милановић Минић и др Јелена Ђуковић, и доцент др Младен Стајић.

Семинар је обухватио два паралелна курса. Први курс је био намењен новим полазницима, док је други био напреднији ниво за оне који су се већ раније интересовали за семинар. Током оба курса, ученици су имали прилику да присуствују различитим предавањима, свакодневно учествују у радионицама, гледају филмове и уче како да их користе као изворе за истраживање.

Полазници првог курса су се упознали са основним темама као што су материјална и нематеријална култура, људско тело, религија и народна веровања, културно наслеђе, као и са различитим областима примене антропологије и етнологије. На радионицама су имали прилику да читају етнографске студије и друге релевантне текстове, као и да уче како да их анализирају и представљају.

Полазници другог курса су радили на темама теренског истраживања, где су кроз предавања, радионице, дискусије и филмове обрађивали различите методолошке проблеме и

конкретне студије, како у оквиру националне културе, тако и у компаративној перспективи. Након тога, излагали су своје презентације на задату тему, уз менторску подршку, које су касније презентовали на скупу младих с истраживача на Филолошком факултету у Београду у децембру месецу.

Програм семинара је ове године укључивао и активности које су омогућиле ученицима да упознају околину у којој су боравили, кроз излете на којима су истраживали природно и културно наслеђе тог подручја. Верујемо да ће ове активности допринети њиховом даљем размишљању о историји, култури и идентитету, и инспирисати их да се заинтересују за даље студије у области етнологије и антропологије, као и шире, хуманистичке дисциплине.

На основу овог кратког приказа активности србистичких семинара одржаних у Тршићу 2023. године и увода у најзначајније резултате који се презентују у овом зборнику, нема никакве сумње да је баш у Вуковом Тршићу почела да живи традиција стварања младих србиста, који ће бити будућност србистике, и који ће србистици вратити добрано пољуљан дигнитет. Пета година тршићке србистичке мисије готово да је гаранција да ће мисија добити статус традиције и да ће се и даље ширити на нове србистичке области и теме. Иза нас је, дакле, већ једно петогође, а испред нас надамо се деценије и деценије.

У Београду, 31. марта 2024.

Уредници